

SKÖTSELPLAN NATURRESERVATET HOVSHAGA I VÄXJÖ KOMMUN

FÖRUTSÄTTNINGAR

I den fördjupade översiktsplanen för Växjö kommun står det att området mellan Hovshaga och Helgasjön, som sträcker sig från Araby naturreservat i söder till Kronobergs naturreservat i norr, föreslås och ska utredas som naturreservat. Frågan lyftes, efter förslag från miljöberedningen, på kommunstyrelsen i april 2016 för vidare handläggning. Tekniska förvaltningen ansökte därefter om LONA-bidrag för inventering och framtagande av avgränsning, mål- samt skötselbeskrivningar inom området. Under 2016 genomfördes också en inventering av friluftslivet.

SYFTE MED NATURRESERVATET

Syftet med naturreservatet är att främja motion, friluftsliv och upplevelsevärden och de höga naturvärdena. Naturmiljöer knutna till Helgasjön, lövrika skogar och örtrika betesmarker som hyser gamla träd och död ved ska vårdas, bevaras och återställas i ett större sammanhängande område, vilket stärker den biologiska mångfalden likväl stimulerar människors rörelse i dessa naturmiljöer.

Syftet ska uppnås genom att:

- områdets skyddsvärda naturmiljöer bevaras genom föreskrifter som förhindrar produktionsinriktat skogsbruk och exploatering,
- trädmiljöer bevaras med grova och gamla träd, en variationsrik struktur och med god förekomst av död ved. Yngre bestånd vårdas så att de kan utvecklas mot naturliga lövskogar med inkluderande tall,
- gräsmarker med buskar, gamla träd och örtrik flora betas, slås eller sköts i syfte att uppnå bevarandemålen,
- livsmiljöer kan nyskapas för att värna skyddsvärda arter,
- med hänsyn tagen till naturvärdena ska skogarnas skötas så att stora delar är lätta att gå i samtidigt som rörelsestråk, uppehållsplatser, badplatser, anordningar och anläggningar skapas eller underhålls för att främja en bredd av motion, friluftsliv och upplevelsevärden.

BESKRIVNING AV OMRÅDET

Ett 142 ha stort område beläget väster om stadsdelen Hovshaga i norra delen av Växjö stad. Det sjö- och tätortsnära läget gör området viktigt för friluftsliv och rekreation. I området finns ett stort antal stigar och mindre vägar som utnyttjas för promenader, löpning och cykling. Utmed Helgasjön finns flera badplatser med sandstränder, badbryggor och klippta gräsmattor. Förutom bad används Helgasjön även till fiske, paddling och ett aktivt båtliv. Området besöks regelbundet av skolor och förskolor. Vid bad- och friluftsanläggningen Ryttartorpet finns båt- och kanotuthyrning samt möjligheter att fika.

Längs Helgasjön, liksom i ett större sammanhängande område i nordvästra delen av området, växer lövskog med mycket bok och ek. Utmed Helgasjöns strand finns även partier med gamla och grova tallar. I området finns även odlingslandskap med naturbetesmarker och utmagrade betesvallar. I nordvästra delen finns en anlagd större våtmark som hanterar dagvatten från Hovshaga i syfte att rena vattnet innan det når Helgasjön. Våtmarken har även ett rikt insektsliv. Även en mindre del av Helgasjön ingår i naturreservatet.

Områdets främsta naturvärden är knutna till odlingslandskapet, lövskogarna och de lövrika blandskogarna som hyser gamla tallar, bokar och ekar. I området finns även delar med lägre naturvärden i form av ungskogar som ett resultat av stormen Gudrun, liksom yngre granplanteringar efter kalhyggen.

I norr gränsar området till det nya naturreservatet Kronoberg på 264 ha och i söder till Araby naturområde på 16 ha. Tillsammans med naturreservatet Hissö på 605 ha, Helgö på 372 ha och Jägaregap på 46 ha kommer ett sammanhängande område på 1 450 ha vara långsiktigt avsatt med syfte att utveckla natur- och friluftsliv.

Tillgänglighet

Tillgängligheten till och inom området är överlag god via befintligt stig- och vägsystem. I delar av skogsmarken är dock för tillfället tillgängligheten begränsad till följd av tätt slyuppslag efter stormarna Gudrun och Per år 2005 respektive 2007. Området söderifrån via Norrleden (väg 23/25/27) och Kungsgårdsvägen eller Arabygatan vilka också går norrut från centrala Växjö. Större parkeringar hittas vid Araby golfbana, Araby badplats, Ryttartorpet och Stora Pene. Genom områdets västra del går gång- och cykelstråket Växjö Runt. Till Hovshaga och Kronoberg går stadsbussar från centrala Växjö. Området kan förstås också nås sjövägen där bl.a. kanotleden Värendsleden passerar.

Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Historiska kartor säger att markerna i norra delen av området, kring Lilla Pene, redan 1725 agerade beteshagar. I hagarna växte bokskog, granskog eller utgjordes av s.k. betesskog vilken får antas ha varit glest trädbevuxen med gott inslag av hävdgynnad flora. Centralt i naturreservatet fanns stora skogsmarker av främst gran och tall där vissa delar i sin tur var fuktigare och kärraktiga. Den östra delen var bevuxen med gles yngre tall och ljung, marker som normalt sköttes med bete och regelbunden bränning. Vad området i söder vid den tiden bestod av saknas det data på, men för laga skifte för Araby år 1909, framgår det att dagens större öppna gräsmarker kring ridanläggningen, Araby badplats, Rytaretorpet och Karlslund var åkermark. Kring många av åkrarna förekom ängsmark. Det är troligt att det är en lång hävdhistorik även om data saknas för tiden för 1909. Den absoluta majoriteten av marken utgjordes vid denna tid av gles mosaikartad skogsmark där djur betade.

Delar av området utgörs i dag av tidigare rationellt skött, barrdominerad skogsmark. Vissa delar har dock äldre barrskog och här är naturvärdena klart högre.

Sjönära områden är lövträdsdominerade liksom området norr om Stora Pene. De öppna gräsmarkerna används till vall och som betesmarker kring ridanläggningen och intill Lilla Pene. En mindre del av markerna används till anordningar för friluftslivet (gräsytor vid badplatser, parkeringar och liknande). I nordväst finns idag en anläggning för dagvattenhantering.

Områdets bevarandevärden

Biologiska värden (artlista sidan 27)

De grova och gamla ekarna som finns utspridda i området hyser flera ovanliga arter som indikerar rik biologisk mångfald. På de gamla träden växer ovanliga kryptogamer som oxtungsvamp (rödlistad som Nära hotad, NT), skuggorangelav (rödlistad som Nära hotad), gulpudrad spiklav och sotlav. I trädens håligheter har det bildats mulm från nedbruten ved och där lever annars ovanliga skalbaggar.

Bland skalbaggarna märks gulbent kamklobagge (rödlistad som Nära hotad, NT), kardinalfärgad rödbeck (rödlistad som Nära hotad, NT) och den sällsynta smalknäpparen. Fågellivet är rikt i de lövträdsdominerade områdena samtidigt som de yngre barrskogarna har ett mer begränsat artantal. De strandnära lövskogarna utnyttjas av mindre hackspett (rödlistad som Nära hotad, NT) och i området häckar även spillkråka (rödlistad som Nära hotad, NT) och gröngöling (rödlistad som Nära hotad, NT). Stare (rödlistad som Sårbar, VU) och gulsparv (rödlistad som Sårbar, VU) häckar i anslutning till områdets odlingsmarker.

Delar av området har under lång tid dominerats av ett aktivt skogsbruk vilket innebär att biologiskt värdefulla substrat som gamla träd och multnande ved, saknas i flera av skogarna, även om värdena även här ökat på senare tid. Det finns dock äldre barrskogar där det påträffats naturvårdsintressanta barrskogsarter som orkidén knärot (rödlistad som Nära hotad, NT) och svampen gropticka (rödlistad som Sårbar, VU).

I betesmarkerna i nordost vid Lilla Pene finns flera ovanliga och hävdgynnade arter som slättergubbe (rödlistad som Sårbar), scharlakansvaxskivling (rödlistad som Nära hotad, NT) och fjärilen mindre bastardsvärmare (rödlistad som Nära hotad, NT) liksom slättergubbemal (rödlistad som Sårbar, VU).

Den ingående delen av Helgasjön är tämligen dåligt känd med avseende på biologiska värden. Dock är fiskgjuse (fågeldirektivet), gråtrut (rödlistad som Sårbar, VU), sävsparv (rödlistad som Sårbar, VU) och drillsnäppa exempel på fåglar som häckar vid sjön. Storlom (fågeldirektivet) utnyttjar området för födosök och häckar sannolikt i området. Vid Bocksholmen i sjön har spår av utter (rödlistad som Nära hotad, NT) påträffats under vintern 2017.

Vidare i skötselplanen används vedertagna förkortningar för rödlistningskategorier enligt Rödlistade arter i Sverige 2015 (Artdatabanken 2015).

Det finns goda förutsättningar för att bevara och utveckla naturvärdena i området med utgångspunkt från de mer värdefulla miljöerna. Området utgör också en värdefull länk och ett viktigt tillskott av barr- respektive lövskog för Kronoberg naturreservat i norr och Araby naturreservat i söder.

Kulturhistoriska värden

Inom området finns ett flertal fornlämningar och andra kulturspår. Här följer ett urval och en kortfattad översikt.

Utmed Helgasjöns strand finns lämningar av boplatser från stenåldern och järnåldern. I norra delen vid Stora Pene hittas, från samma period, lämningar av ett mindre gravfält med fem högar och en rest sten. Mellan Lilla Pene och Stora Pene finns även dokumenterade bronsåldersgravrösen och på andra platser ytterligare rösen från bronsåldern och järnåldern. Det finns även hållristningar i form av skålgropar och Älvkvarnar på några platser i området. Älvkvarnar är runda, slipade små gropar som troligen haft rituellt betydelse för länge sedan. I delar finns fossil åkermark med röjningsrösen.

Värden för turism, pedagogik och friluftsliv

Ett flertal förskolor och skolor utnyttjar området i undervisningssyfte. Området är av mycket stor betydelse för det rörliga friluftslivet. Väg- och stigsystemet likväl som skog- och mark i allmänhet utnyttjas i stor utsträckning till lek, promenader, löpning, ridning, scouting och andra aktiviteter. Genom områdets västra del går gång- och cykelstråket Växjö Runt. Helgasjön har ett stort värde för bad, fiske och båtliv. Kanotleden Väreleden passerar förbi i norra delen, kring Stora Pene, och har där en markerad rastplats. Avståndet till större vägar gör att det går att uppleva stillhet och tystnad i området. Se [friluftsprogrammet](#) för utförligare beskrivning av friluftslivet.

Inventeringar och dokumentation

Ivarsson, T. 2005. Natur i Växjö stad. På uppdrag av Växjö kommun, Tekniska förvaltningen.

Ivarsson, T. 2012. Naturvärden norr om Araby. Växjö 2012. På uppdrag av Växjö kommun, Tekniska förvaltningen

Malmkvist 2016. Fältinventeringar.

Utöver denna dokumentation har även uppgifter från Artportalen inarbetats.

SKÖTSEL

Området är indelat i 10 skötselområden där vissa skötselområden i sin tur är indelat i ytterligare delområden. Dessa områden utgår från aktuell naturtyp, markanvändning eller skötsel som ska genomföras, se även skötselplanekartan (sidan 24).

Skötselområden:

Friluftsliv

1. Betesmark och åker (25 ha)
2. Ädellövskog (12 ha)
3. Bokskog (2 ha)
4. Alsumpskog (1 ha)
5. Blandlövskog (20 ha)
6. Barrskog (17 ha)
7. Hygge och ungskog som utvecklas mot lövskog med tall (45 ha)
8. Ytor för bad, lek och tekniska anläggningar (5 ha)
9. Helgasjön (15 ha)

Generella riktlinjer och åtgärder

Skogsmarken ska skötas så att skogarna till största del är lätt framkomliga och inbjuder till promenader, motion, aktiviteter och rekreation. Ungskogar ska därför röjas regelbundet för att skapa ett nytt mer högvuxet och relativt slutet trädskikt som håller tillbaka en del slyuppslag. Röjnings- och avverkningsrester ska i möjligaste mål köras ut alternativt läggas i högar. Vindfällan lämnas men delas vid stigar och vägar. Se nedan vad gäller större mängder vindfällan eller döda stående träd.

Stigar, vägar och uppvuxna skogar ska erbjuda bra framkomlighet. Stängsel ska förses med grindar eller stättor för att underlätta framkomligheten. Vegetation som påverkar framkomligheten utmed stigar och vägar ska tas bort. Träd och grenar som kan utgöra en risk för människors säkerhet längs stigar och vägar får tas ner och flyttas inom området.

Vid körning med maskiner är det mycket viktigt att det är god bärighet. Att köra nära gamla träd är förbjudet om skaderisk på trädrötter förekommer. Vid all körning är det också mycket viktigt att inte köra sönder död ved som nedfallna grova grenar, lågor, torrakor eller högstubbar.

Alla lövträd och tallar som dör naturligt ska generellt sett lämnas kvar inom områdets gränser. Gran under 50 cm i brösthöjdsdiameter får däremot tas ut ur området speciellt vid spridningsrisk av granbarkborre. Vid avverkningar i samband med de naturvårdande skötselåtgärderna ska alla avverkade stamdelar av tall och lövträd grövre än 20 cm lämnas som död ved, liggande eller stående. Undantag gäller dock om framkomligheten för friluftslivet kräver att mer tas ut eller vid betesmarksrestaurering där en avvägning i varje enskilt fall ska göras. För att minska problemet med framkomligheten kommer det med fördel skapas

högstubbar där toppen bör tas ut. Rishögar med grenar och toppar av ädellöv, asp och sälg lämnas, gärna i solexponerade lägen, om det inte påverkar människors framkomlighet, betesdjur, eller om det skadar markfloran. Död ved sparas även i vattnet men får flyttas inom området om det påverkar badplatser eller dylikt. Grova och döda träd, grenar eller stamdelar som hämtas utanför området får, efter samråd med förvaltaren, läggas i s.k. faunadepåer i naturreservatet.

För att undvika störning av fåglar och annat djurliv ska röjning och avverkning undvikas under perioden 1 april till 30 juni. Perioden kan behöva utökas vid förekomst av särskilda arter. Vid sen vinter kan perioden senareläggas.

Invasiva främmande arter som exempelvis kanadensiskt gullris, jättebalsamin, slide, jätteloka, lupin, sjögull, ädelgran, rödek och tysklönn ska bekämpas inom området.

Sälg är av stor vikt för många insekter. Detsamma gäller även andra blommande buskar och småträd såsom hagtorn, nypon, apel, fågelbär, rönn, olvon och slån. Dessa behöver generellt gynnas, särskilt i brynmiljöer och utmed vägar, stigar och skogsbryn mot betes- och odlingsmarker. Buskar av dessa arter får också planteras inne i området för att stärka tillgången på nektar. Om dessa påverkar framkomligheten, säkerheten, betesdriften eller stängsel på särskilda platser får överväganden göras.

Väggkantsfloran är viktig för insektslivet varför vägkanter med rik flora inte får slås förrän tidigast under andra halvan av augusti. Skyltar om detta kan behövas sättas upp i vägkanter som påminnelse för entreprenörer.

Småvatten för groddjur får tillskapas i lägen där det inte har negativ påverkan på framkomlighet eller andra naturvärden.

Artrika gräsmarker får anläggas i skoglig utvecklingsmark där inte skadar andra höga naturvärden.

Grova ekar

I området förekommer, på spridda platser, ett stort antal ekar (se bilaga sid 26) där flera hotas av igenväxning. Ekarna är därför i behov av punktvisa framröjningar för att naturvärden ska utvecklas och för att undvika ekars för tidiga död. Några av ekarna hyser rödlistade och/eller andra sällsynta arter varvid träden är mycket viktiga för områdets biologiska mångfald.

Framröjning/huggning av ekar som växer i öppna till halvöppna miljöer, alternativt utmed stigar, i kantzoner eller i grupper ska prioriteras. Utmed stigar och i bryn finns ofta bra ljusinsläpp där förutsättningar för etablering och utveckling av yngre ekar är goda. All frihuggning ska ske med försiktighet, både för undvikandet av skador på själva eken i sig, men också för att undvika att träd med höga naturvärden fälls. Ekar som påtagligt varit inväxta kan behöva friställas i etapper eftersom en omfattande friställning vid ett och samma tillfälle med stort

ljusinsläpp kan påverka ekarna och/eller dess fauna och flora negativt. Om ekar hotas av andra gamla lövträd måste en bedömning om eventuell friställning göras från fall till fall. Om det finns andra ekar i närområdet till de framhuggna ekarna ska dessa gynnas och skötas som framtida jätteträd.

FRILUFTSLIV

Beskrivning:

Närheten till Växjö tätort gör att området utnyttjas i mycket stor utsträckning för friluftsliv, rekreation, motion och naturundervisning. Tillgängligheten är mycket god med ett stort stig- och vägsystem. Slyppslaget i ungskogarna är dock för tillfället stort och hindrar i vissa delar besökarna att ströva fritt. På flera platser finns eldstäder, vindskydd och informationsskyltar. Naturliga samlingsplatser för områdets besökare har utvecklats i störst skala kring Ryttaretorpet, Stora Pene och Araby badplats.

Araby och Kronoberg har ett kulturhistoriskt landskap som med närheten till Helgasjön ger området full pott på alla tio upplevelsevärden som finns att mäta. Områdets utvecklingsinriktning pekar mot en förbättrad infrastruktur och tillgänglighet, fler inbjudande platser för samvaro och friluftsanordningar samt familjeäventyr. Den bostadsnära naturen i Araby friluftsområde har höga sociala värden och är ett välbesökt område året runt.

Ledord:

- Attraktiva mötesplatser nära Helgasjön.
- Lekfulla och gröna miljöer för barn och unga.
- Tydligt välkomnande entréer med översiktskartor.
- Många markerade vandringsleder med närhet till sjön.
- Markerade ridstråk utvecklade i samarbete med ridsporten.

Bevarandemål:

- Området är via sitt stig- och vägsystem lättillgängligt både att ta sig till samt att röra sig inom. Stora delar är även anpassade för personer med funktionshinder.
- Skog och mark sköts för god framkomlighet.
- Uppehållsplatser och anordningar för friluftslivet och naturnära aktivitet ska locka fler besökare att uppleva naturen.
- Genom information om området och dess natur- och kulturvärden ska medvetenheten om naturens värden öka.
- Stigar, leder och friluftsanordningar anläggs och sköts med hänsyn tagen till höga naturvärden för att minimera störningen på växt- och djurliv.
- God ljudmiljö och rofylldhet är kvalitéer som ska värnas.

Skötselåtgärder:

- Regelbunden tillsyn och underhåll av skyltar, uppehållsplatser, fri-luftsanordningar, torrdass, stig- och vägsystem, parkeringar m.m., inklusive skötsel av marken närmast dessa platser med röjning och ibland gräsklippning.
- Stigar, rastplatser, bänkar, eldstäder, vindskydd, parkeringar och andra anordningar eller anläggningar bör vara tillgänglighetsanpassade och ska anläggas med hänsyn tagen till naturvärdena samt behovet av funktionella spridningskorridorer. Symbolerna på sidan 25 visar förslag på placeringar.
  - a. Upphållsplatser och entréer med parkering behövs där många människor kommer till området och vid speciella målpunkter. Entréer kan också placeras strax utanför området om det passar bättre. En entré bör innehålla en informationsskylt med karta och riktningsangivelser samt rastmöbler och sophantering. Större entréer bör dessutom ha väderskydd, grillplats och torrdass eller toalett. På platser där det passar in kan det finnas träningsutrustning eller motorikbana i naturmaterial. På motsvarande sätt ska platser för yoga och återhämtning bevaras och utvecklas som rofyllda miljöer.
  - b. Befintliga stigar behöver markeras och röjas bättre samt få bättre underlag. Rastbänkar bör finnas med jämna intervall. Där stigar passerar stängsel ska det finnas grindar eller stöttor. Det ska också finnas tydliga riktningsvisare och hänvisningsskyltar med uppgifter om avstånd till olika målpunkter. Åtgärder vidtas för att minska konflikter mellan cyklister, gående, ridande och hundar.
  - c. Stigsystemet är redan väl förgrenat i och kring området varför nya stigar har förhållandevis låg prioritet. Nya stigar är ändå motiverade för vissa anslutningar mellan befintliga stråk. Det samma gäller ridleder.
  - d. Dagens elljusspår som berör området ligger till stor del utanför reservatet på mark där det kan bli exploatering. Mer elljusspår kan därför behöva dras inom naturreservatet.
  - e. Vissa platser kan anpassas för naturpedagogisk verksamhet där mer äventyrligare stigar kan locka barn.
  - f. Skyltar med kartor och information om stigar, leder, natur och kultur sätts upp på strategiska platser. Specifik naturinformation om t.ex. död ved och betesdrift sätts upp vid behov. En folder ska tas fram, lämpligen som knyter ihop hela Kronoberghalvöns skyddade natur och friluftsområden. Vissa insatser ska göras för att få informationen tillgänglig för alla.
  - g. Brygganordningar för bad och rekreation finns primärt vid Pene naturistbad, Stora Pene scoutstuga, Karlslund, Ryttaresörpet och

Araby badplats. Badplatserna sköts av Kultur- och fritidsförvaltningen. Det är viktigt att träd sparas på badplatserna för att skapa viss skugga, tillgodose naturvärdena och behovet av spridningskorridorer.

- h. Större båtbygggar finns söder om Araby badplats, strax utanför naturreservatet.
- i. Nya kanotrastplatser kan anläggas med hänsyn tagen till fågellivet.
- j. Naturreservatet med sitt tätortsnära läge ska framförallt nås till fots eller cykel, alternativt med buss. För bilburna besökare ska det dock finnas parkeringsplatser.
- Träd och grenar som bedöms som farliga i anslutning till markerade stigar, vägar och anordningar ska åtgärdas och i första hand beskäras eller kapas till högstubbar, i andra hand lämnas veden i området som livsmiljö för floran och faunan.
- Hastighetsbegränsande åtgärder kan behövas på bilvägarna i området för trygg och säker vistelse för alla liksom för en god ljudmiljö.
- Hänvisningsskyltningen till området bör förbättras för såväl cyklister som bilister.
- Åtgärderna detaljplaneras och inarbetas i friluftsprogrammet handlingsplan.

SKÖTSELOMRÅDEN (se karta sidan 24)

1. Hävdade gräsmarker (25 ha)

Beskrivning:

Gräsmarker med generellt sett hög biologisk kvalitet och stor artrikedom. Skötselområdet är indelat i fyra typer.

1a – artrik slåtter- eller naturbetesmark

1b – utmagrad betesvall

1c – betesvall

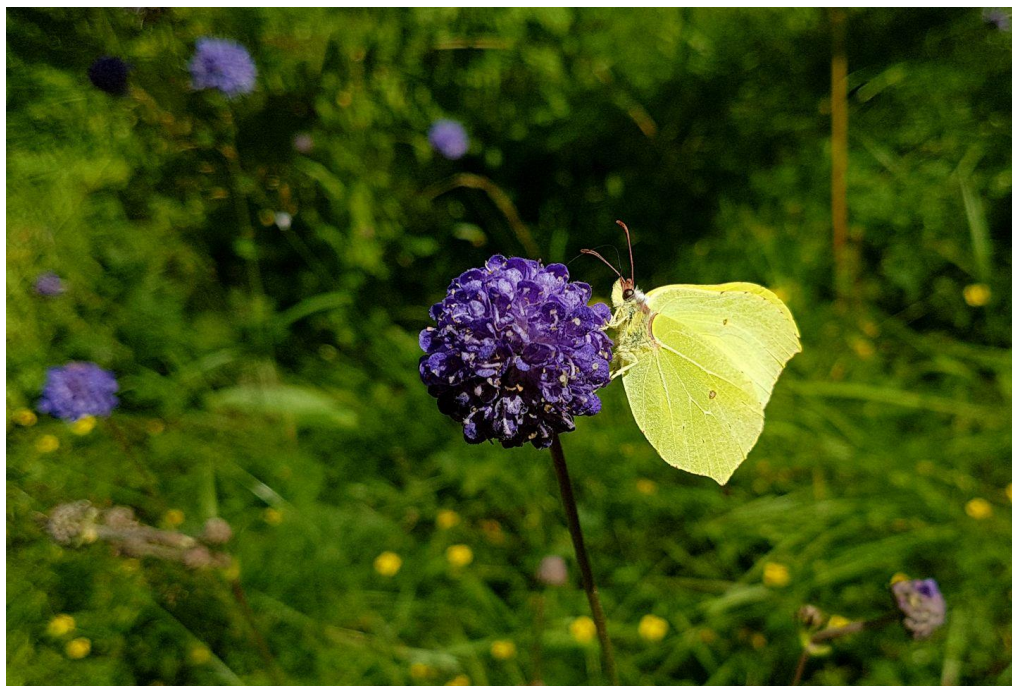
1d – restaureringsmark

1a består av öppna, välhävdade, artrika gräsmarker vid Lilla Pene och slåttade marker kring dagvattendammen norr om Stora Pene. Trädsiktet utgörs av främst ek och björk. På död ved är koralltaggvampen påträffad (NT).

1b är gammal åker som nu under många år fungerat som sommarbetesmarker för häst och förlorat en del näring och börjat utveckla en mer artrik flora. Numer med en blomrikedom och ett värde som nektar- och pollenresurs med blommande gökärt, mandelblom, gullris, höskallra, blåsuga och svinrot. Även gott om viktiga värdväxter såsom ängssyra. Typen finns vid Stora Pene Lilla Pene och Araby ridklubbs ridanläggning.

1c är en betesvall SV Lilla Pene där floran är relativt trivial. Något bättre dock i södra fällan. Områdena vinterbetas och utfodring förekommer således som ger en årlig näringstillförsel.

1 d är restaureringsmarker vid Ryttaletorpet, Karlslund, NV Araby ridstall och mark mellan Lilla Pene och 4H-gården.

I de finare markerna i 1a finns mer krävande arter som ängssvampen scharlakansvaxskivling (NT) och kärlväxter som slåttergubbe (VU), sommarfibbla (VU), svinrot, knägräs och stagg. Dessutom lever här insekter som mindre bastardsvärmare (NT), slåttergubbemal (VU) och mindre guldvinge. Vid dagvatendammen växer rödlänke (NT). Det finns också gott om både ängs- och åkervädd vilka är viktiga nektar- och pollenkällor för många insekter. Buskar finns i begränsad omfattning främst i kantzoner. Buskarna har ändå stor betydelse som t.ex. sävsparvens (VU) häckningsbiotop. Tornseglare (VU), gröngöling (NT), göktyta, stare (VU) och gulsparr (VU) förekommer i hagmarkerna.

Bevarandemål:

- Hävdade öppna till halvöppna gräsmarker med artrik flora och förekomst av hävdgynnade arter.
- Minst 80% av arealen består varje år av väl avbetad eller avslagen gräsmark vid vegetationsperiodens slut. För insekternas skull finns möjlighet att ha betesfria år i mindre inhägnade ytor för att gynna nektar- och pollenrika örter som åkervädd, alternativt betesuppehåll under juni och eller juli.
- Spridda evighetsträd.

Skötselåtgärder:

- Bete med nötdjur, häst eller slåtter alternativt slåtter eller bränning vissa år.
- Sly och ohävsarter (t.ex. kanadensiskt gullris, lupiner, örnbräken, veketåg, hundkex, nässlor och älggräs) samt annan igenväxningsvegetation ska kontinuerligt hållas borta genom röjning eller annan mekanisk bekämpning. Slaget material kan behövas tas bort från betesmarken.
- Inom i första hand 1a och i andra hand 1b bör delar undantas från bete under den rikaste blomningsperioden under juni och juli. Stenröjda utmagrade betesvallar 11b kan lämna sig för hävduppehåll under juni och juli och därefter slås varefter höet bärgas. Därefter bete. Blomningen kan också gynnas genom att betestrycket regleras genom att djuren flyttas mellan fållor alternativt att delar stängslas bort under betesfria år. Bra med växelbete mellan häst och nöt.
- Ek, hagtorn och andra nektar- och pollenrika buskar får planteras för att skapa efterträdare till gamla träd samt skapa födokällor, läförhållanden och gynnsamma mikroklimat för flygande insekter.
- Grova lövträd, liksom efterträdare till dessa, hålls friställda och gynnas.
- Blommande buskar och träd som hagtorn, rosbuskar och sälg hålls framhuggna och exponerade för att gynna en rik blomning.
- Gödsling får ej ske.
- Tillskottsutfodring av betesdjur får ej ske i 1a, 1b och 1d, annat än efter överenskommelse med förvaltaren. Plats väljs för att minimera skada på träd och floravärden.
- 1a, 1b och 1d får ej jordberbetas, annat än åtgärder för att gynna insektslivet.
- Restaureringsmarkerna röjs och avverkas men minst 10-15 spridda framtida jätteträd (företrädelsevis ekar) lämnas per hektar. Även sälg, asp och blommande buskar sparas i lämplig omfattning. Områdena hägnas in och betas.

- Vid dagvattendammen är sen slåtter (andra hälften av augusti) att föredra. Detsamma gäller andra småtor där slåttergynnad flora växer i reservatet.

2. Ädellövskog eller ekhagmark (9 ha)

Beskrivning:

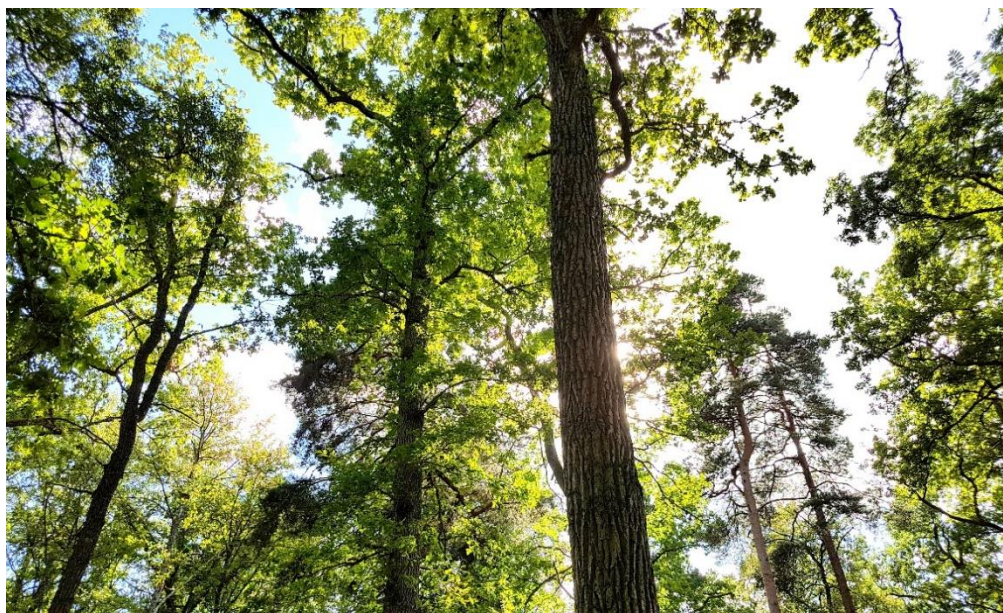
Ädellövskog med en stor andel ek. Inslag finns av bok, björk, al, asp, tall och gran, samt även av lönn och ask i mindre omfattning. Här växer signalarter på några av de äldre ekarna såsom oxtungesvampen (NT) och lavarna rostfläck och barkkornlav. Spillkråkan (NT) har setts i bohål i asp. Med en ökad mängd multnande ved och äldre träd kommer områdets biologiska värde öka. Det finns en del döda och skadade träd, främst av ek som bidrar till värdefulla strukturer i området. I skötselområdet finns också en del värdefull äldre tall. Delar av området utgörs av yngre skog med äldre överståndare.

Bevarandemål:

- Gles ekdominerad ädellövskog eller ekhagmark med gamla träd och inslag av andra gamla och grova lövträd eller tall.
- Rikligt med multnande ved i olika nedbrytningsstadier.
- Bryn med blommande buskar.

Skötselåtgärder:

- Området sköts så att ekarna kan växa sig grova och gamla.
- Bete är lämpligt men då krävs röjning och gallring. Åtgärder har påbörjat norr om naturistbadet vid Stora Pene.
- Gran och andra trädslag som konkurrerar med äldre ek, asp eller tall röjs/huggs bort vid behov. Detta gäller även ett urval av efterträdare.
- För att gynna kärlväxtfloran vid Araby badplats bör det centrala trädskiktet glesas ut, där ekar och äldre bokar och prioriteras att ha kvar. Viktigt att alla träd mot stranden lämnas då de utgör ett värdefullt vindskydd.

3. Bokskog (2 ha)

Beskrivning:

Äldre bokskog med inslag av ek hittas i områdets norra del. På bokarna och ekarna finns i dagsläget vissa naturvårdsarter som fällmossa, rostfläck och blod-sopp. Det finns endast sparsamt med multnande ved men inom snar framtid kommer sannolikt mer multnande ved bildas naturligt i området.

Bevarandemål:

- Naturskogsartad bokskog med gamla, grova och ihåliga träd samt stor mängd multnande ved. Enstaka ekar förekommer.
- Naturlig föryngring av bok och buskar sker i de luckor som bildas efter att gamla bokar fallit.
- Gran förekommer ej.

Skötselåtgärder:

- Rövning och avverkning av gran vid behov.
- 2 - 4 högstubbar, ringbarkade träd och lågor av bok kan skapas i beståndet (kring värdefull ek) för att bilda död ved.
- Delar får betas om det underlättar fällindelningen om intilliggande marker betas.
- Ung bok får röjas under äldre ekar.

4. Alsumpskog (1 ha)

Beskrivning:

Ett mindre område med alsumpskog där bl.a. den mindre hackspetten (NT) lever. Multnande ved finns i begränsad omfattning. Marken är fuktig och näringsrik. På några av de äldre alarna växer laven rostfläck. I alskogen söder om Ryttaletorpet finns ett stort uppslag av ask men också av tysklönn.

Bevarandemål:

- Naturskogsartad alsumpskog. Al ska dominera men inslag av ask och andra lövträd får förekomma.
- Gran och tysklönn förekommer inte.
- Stor mängd död ved, både stående och liggande ska finnas och bildas genom självvallring.

Skötselåtgärder:

- Gynna al och framförallt frisk ask samt blommande buskar som olvon.
- All gran och tysklönn ska hållas tillbaka genom rövning/huggning.

5. Blandlövskog (20 ha)

Beskrivning:

Äldre eller medelålders blandlövskogar där trädsiktet utgörs av bland annat ek, björk, bok, asp, sälg och al med inslag av gran och tall. I vissa bestånd är inslaget av äldre ekar stort. Vissa stormluckor med yngre skog finns insprängt och i några kanter finns mer planterad gran. I strandzonen står värdefulla gamla tallar. I dag är värdena framför allt knutna till fågelfaunan och till beståndens äldre träd. Träden är så pass gamla att de inom närtid förväntas utveckla höga naturvärden. På barken av grova ekar växer signalarten kornig nållav. Gulringad vedharkrank (NT) har setts flyga vid död ved av björk.

Bevarandemål:

- Gammal blandlövskog med mycket ek och asp med inslag av annat ädellöv och tall. På fuktigare mark förekommer björk och al.
- Området kan betas.
- Minst 75 % lövträd. Granandelen är högst 5%. Bokandelen är högst 20%.
- Inslag av gamla träd och multnande ved är stort.

Skötselåtgärder:

- Friställning, gallring och röjning för att gynna ek, asp, lönn, ask, grova tallar och även förekommande lind och alm.
- Granen avverkas till största del men grova gamla hagmarksgranar sparas.
- För att hindra bokandelen att öka ska uppslag hållas tillbaka genom röjning och avverkning av yngre bok som växer upp i mer värdefulla andra lövträd eller tall.
- Tall får förekomma men tall som är klenare än 35 cm avverkas om de konkurrerar med ek, asp eller annat ädellöv än bok. Hugstubble eller låga sparas/skapas.
- För att hålla efter sly och få ett glest trädbestånd är bete en möjlig skötselåtgärd, både på kort och lång sikt, på ställen där det anses lämpligt vilket gäller speciellt de områden som angränsar till redan hävdade områden.

6. Barrskog (17 ha)

Beskrivning:

Huvudsakligen grandominerad skog i åldersspannet 50–110 år. Tallinslaget varierar mellan allt från 0–30 %. Inslag av lövträd finns upp mot 10 % men oftast sparsamt och främst i kantzonerna. Lövandelen kan dock förväntas öka i luckor efter granbarkborreangrepp eller vindfällan. De äldre skogarna befinner sig i en ålder där vissa biologiskt värdefulla substrat som högstubbar och lågor framträder liksom strukturer som flerskiktad skog. Det finns även förekomster av naturvårdsarter som gropticka (NT), knärot (NT), pyrola, kornig nållav blåmossa och långflikmossa. Spillkråka (NT), kungsfågel (VU) och andra barrskogsfåglar som talltita och toftsmes utnyttjar miljön.

Bevarandemål:

- Barrträdsdominerade skogar med naturskogskaraktär som hyser gamla träd, flerskiktad struktur samt god trädslags- och åldervariation. Lövträdsandelen får öka genom naturliga processer.
- Andelen död ved ökar till minst 10 lågor alternativt högstubbar grövre än 20 cm per hektar.
- Lövträd och buskar förekommer i gläntor och bryn.

Skötselåtgärder:

- Skogarna sköts eller tillåts fritt utvecklas så att skogen får en naturskogskaraktär med höga naturvärden. Åtgärder mot granbarkborreangrepp får utföras.
- I bestånd med liten tillgång på multnande ved kan högstubbar och lågor skapas eller läggas ut.
- Lövdominerade partier ska inte aktivt föras över till granskog utan detta får eventuellt ske naturligt på sikt. En del tall och lövträd får frihuggas från gran.
- I kantzoner gynnas lövträd och buskar för att skapa bryn.

7. a, b. Ungskogar och yngre barrskog (45 ha)

Beskrivning:

Områden med lägre naturvärden.

7a utgörs av ungskog som domineras av björk, gran, tall med inslag av asp, sälg och ädellöv i viss grad. Älg finns inte i området vilket förklarar den fina tallför-yngringen på gudrunhyggarna. Delar av området utgörs av lite äldre bestånd men med så hög andel tall och löv att skogen även efter en eller ett par urgallringar av gran skulle ha tillräcklig krontäckning för att hålla tillbaka slyuppslag och ge hyggeskaraktär.

7b utgörs av uppväxta barrskogar. Naturvärdena är idag begränsade, men de medelålders tall- och grandominerade skogarna nyttjas flitigt av friluftslivet. I de delar med mycket tall och lövträd samt i ljusöppna kantzoner växer gott om blåbär och lingon. Ungskogarna är dock tätvuxna med sly och har därför svag tillgänglighet.

Bevarandemål:

- Lövdominerad naturskog med stort inslag av tall och ek samt med god tillgång på multnande ved och gamla träd.
- 2020 ska granandelen i 7a vara högst 20 %.
- 2030 ska granandelen i 7a vara högst 10 % och i 7b högst 50 %.
- 2040 ska granandelen i 7a vara högst 5 % och i 7b högst 30 %.
- Skötselområdet kan också omföras till betesmark eller annan artrik gräsmark med spridda träd.

Skötselåtgärder:

- Skogarna sköts med särskild hänsyn till friluftsliv så att skogen på sikt kan få en naturskogskaraktär med flerskiktade bestånd och god åldersfördelning och rikligt med multnande ved.
- De sköts för att gynna ek, asp, säl, lönn, ask, tall och i andra hand björk på bekostnad av gran och till viss del bok.
- Gamla lövträd (där ek och asp prioriteras) och tall ska friställas och skötas som evighetsträd. Framtida evighetsträd (där ek prioriteras) friställs i bryn utmed stigar och vägar. Även äldre bokar bevaras.
- I kantzoner gynnas lövträd och buskar för att skapa bryn.
- Granandelen ska minskas genom en långsam och försiktig process för att inte störa friluftslivets intressen. Vindfällning och granbarkborre kan dock skynda på processen.
- I 7a röjs granen ner eller huggs ur samtidigt som asp, säl, ek och annat ädellöv (primärt ej bok) samt tall gynnas. I de äldre delarna av 7a kan granen plockas bort när den uppnått minsta dimension för massaved, under förutsättning att granen varken konkurrerar ut viktigare trädslag eller strider mot att bevarandemålen följs.
- I 7b avvecklas granen succesivt under några decennier genom luckhuggning eller frihuggning av tall och lövträd, varefter luckorna utvidgas.
- Åtgärder mot granbarkborreangrepp får utföras.
- Området får omföras till betesmark eller annan artrik gräsmark. Detta gäller speciellt de områden som angränsar till andra hävdade områden. I betesmark eller annan artrik betesmark ska det finnas spridda lövträd, tall och buskar.

8. Bad, lek, föreningsliv och tekniska anläggningar (5 ha)

Beskrivning:

Gräsytor för bad och lek. Grova träd förekommer utmed stranden eller i de öppna ytorna. 8b är ytor intill aktivitetsytor som ska ha ett mer slutet trädskikt men där sly regelbundet har hållits efter och det utvecklats en grässvål i fältskiktet. 8c lämpar sig för parkering.

Vid Stora Pene finns en större dagvattendamm. Vid fotbollsplanen finns en mobilmast. Utöver dessa anläggningar förekommer ledningar i området som dock inte är utpekade inom detta skötselområde.

Bevarandemål:

- Öppna ytor för bad, lek och aktivitet eller trädklädda röjda ytor intill dessa.
- Grova solitära lövträd eller tallar.
- Fungerande dagvattenhantering och parkeringar.

Skötselåtgärder:

- Området sköts så att bad och lek fungerar, huvudsakligen genom gräsklippning och röjning, eller som skötsel av parkeringsytor.
- Lövträd och tall hålls friställda och solexponerade och sparas som evighets-träd.
- Beskränkning eller åtgärder i evighetsträdens rotskyddszon som kan skada träden får inte vidtas.
- Dagvattendamm och diken får skötas så att en god funktion upprätthålls. Detta inkluderar framkomlighet med fordon såsom personbilar, grävmaskin, traktor och lastbilar. Skötsel av dagvattendammen kommer att innebära uppgrävning av bottensediment som kommer att avvattnas i närheten av dammen där plats väljs för att minimera påverkan på naturmiljön.

9. Helgasjön (15 ha)

Beskrivning:

Helgasjön är rejält stor med en areal på 48 km². Den har ett maxdjup på 21 meter och ett medeldjup på 7 meter. I sjön finns ett rikt fågelliv där förekomst av fiskgjuse och storlom är av nationell betydelse. Åtminstone drillsnäppa häckar inom området men sannolikt även storlom och fiskgjuse. Fiskfaunan består bland annat av abborre, björkna, braxen, gers, gädda, gös, löja, mört, nors, sandkrypare och siklöja. Sjön bedöms inte vara försurad. Det finns inga uppgifter om att sjöns utbredning har påverkats genom sjösänkning, dämning eller annan mänsklig påverkan. Kring Växjö tätort finns det mycket bebyggelse i nära anslutning till sjön.

Enligt VISS (VattenInformationSystem Sverige) bedöms Helgasjön ha måttlig ekologisk status och den uppnår inte god kemisk status.

Helgasjön ingår i Mörrumsåns avrinningsområde och är utpekad som ett särskilt värdefullt vatten av Riksantikvarieämbetet för sina forn- och kulturlämningar med anknytning till vattnet. Sjön är även utpekad som särskilt värdefullt vatten av Fiskeriverket för sitt omfattande fritidsfiske. Enligt 4 kap. 6 § MB råder särskilda bestämmelser för hushållning av vatten inom Mörrumsåns avrinningsområde.

Bevarandemål:

- Helgasjön ska klassificeras med god ekologisk status.

Skötselåtgärder:

- Inga kopplade till denna skötselplan.

Tomtmark och byggnader

Tomter och byggnader inom området ska ha en adekvat skötsel.

Bränder, stormar och översvämningar

Vid händelser som medför att stora mängder träd dör eller faller omkull ska död lövved primärt lämnas i området, men vid behov får veden flyttas till annat skötselområde. Granved får lämnas eller flyttas som substratförstärkning till långsiktigt grandominerade områden. Mängder som överstiger gränsen för död färsk ved enligt skogsvårdslagen (5 m³ sk) får upparbetas och föras ut från området om det påverkar friluftslivet negativt. Stigar och andra anordningar hålls snarast möjligt fria från nedfallna och hängande träd. Vid större granbarkborreangrepp eller andra angrepp av skedinsekter eller skadesvamp får åtgärder vidtas för att begränsa spridningen och minimera risken för reservatets besökare.

Utmärkning av naturområdet

Gränsutmärkning ska utföras motsvarande svensk standard (SIS 03 15 22) och Naturvårdsverkets anvisningar snarast efter att beslut om bildande av naturområde har vunnit laga kraft. Gränsmarkeringar underhålls och förnyas vid behov. Miljövänligt material eftersträvas för gränsutmärkningsstolpar och skyltar.

Dokumentation och uppföljning

Förvaltaren ska årligen dokumentera utförda åtgärder genom att ange:

- skötselområde,
- utförd åtgärd,
- åtgärdens syfte,
- tidsåtgång och utförare,
- år och månad för åtgärdens utförande,
- fotografering.

Uppföljning av bevarandemål

Växjö kommun ansvarar för uppföljning av bevarandemålen. Uppföljningen ska ligga till grund för en utvärdering av:

- om syftet med området har uppnåtts,
- om gynnsamt tillstånd har uppnåtts i området,
- om skötselmetoder behöver förändras,
- om en revidering av skötselplanen behövs.

Uppföljning ska ske vart femte år av,

- antalet individer av slåttergubbe i hela området. Inventeras en första gång senast 2019.

Gynnsamt tillstånd råder inom ett område när de uppsatta bevarandemålen nåtts.

Revidering av skötselplan

En översyn av skötselplanen bör göras inom 10–15 år för att bedöma behovet av en revidering av planen. Revideringen berör i första hand riktlinjer och åtgärder.

Ansvar för skötsel, tillsyn och uppföljning av skötselåtgärder och bevarandemål

Växjö kommun har det övergripande ansvaret för förvaltningen av de kommunala naturområdena. Kommunen har i beslutet utsett tekniska nämnden till förvaltare av området i enlighet med 21 § FOM (1998:1252) till miljöbalken. Förvaltaren har därmed ansvaret för att skötseln av området följer fastställd skötselplan. Växjö kommun har utsett miljö- och hälsoskyddsnämnden att utföra den operativa tillsynen i naturområde enligt miljöbalken 26 kap. Det innebär att det är dem som prövar dispenser och tillståndsansökningar enligt föreskrifterna och ska övervaka att föreskrifter, dispenser och tillstånd följs.

Områdesförvaltaren får ge godkännanden till vissa åtgärder i enlighet med föreskrifterna och ansvarar för dokumentation och uppföljning av skötselåtgärder. Områdesförvaltaren har det övergripande ansvaret för uppföljning och utvärdering av syften, bevarandemål och gynnsamt tillstånd.

Bilagor

- a. Skötselområdeskarta, sid 24
- b. Karta över friluftsliv, anordningar sid 25
- c. Karta med värdefulla träd eller ersättningsträd, sid 26
- d. Rödlistade arter funna i området, sid 27

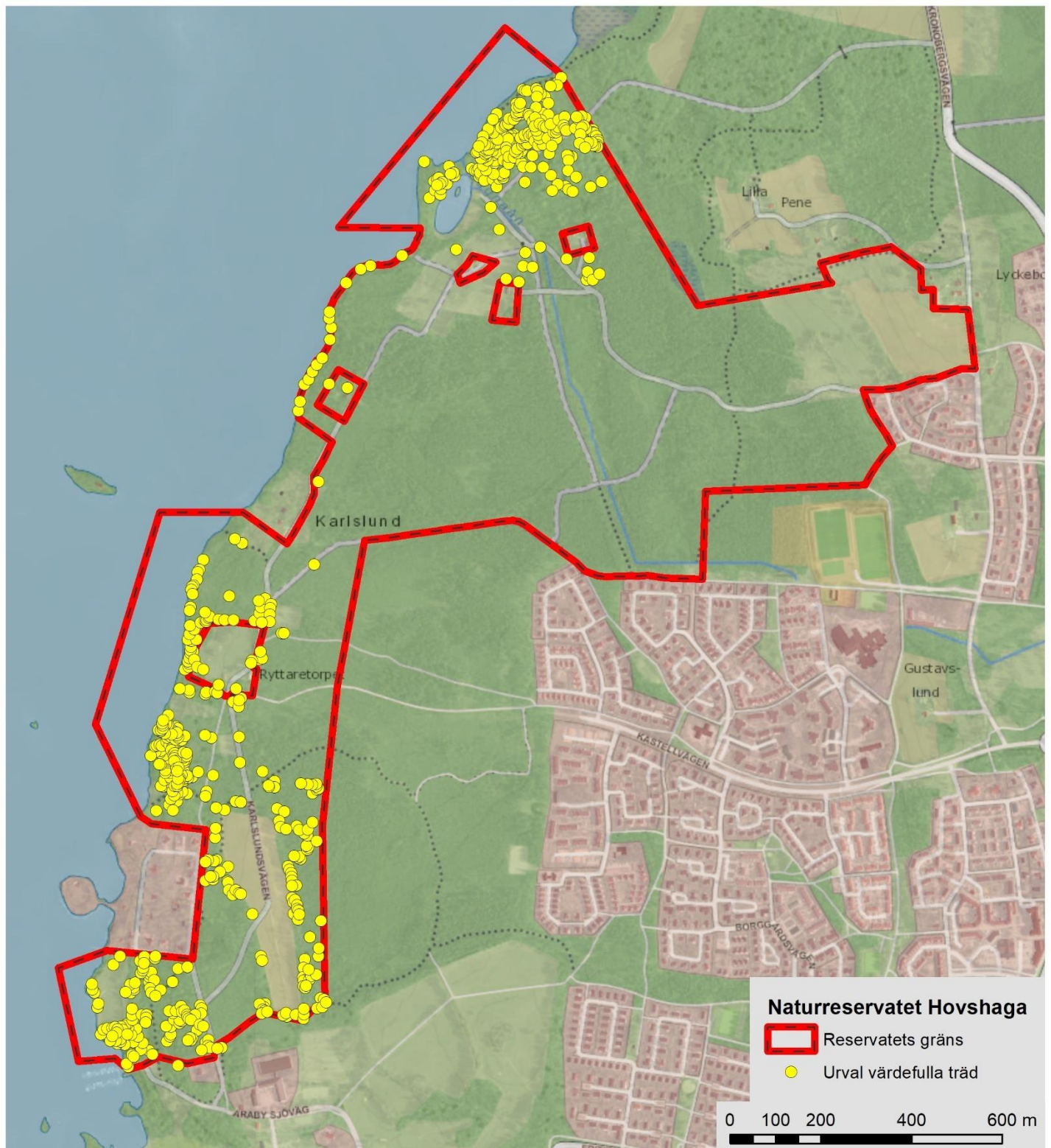

Datum
2018-12-04

Ärendenummer
2018-350

Rödlistade arter som bedöms som bofasta i Västra Hovshaga naturområde rapporterade till Artportalen (perioden 1980-01-01 till 2018-11-28) eller som framkommit i övrigt underlag. Tillkommer gör signalarter och andra naturvårdsintressanta arter.

Kärlväxter

Skogsalm *Ulmus glabra* (CR)
Ask *Fraxinus excelsior* (EN)
Rödlånke *Lythrum portula* (NT)
Knärot *Goodyera repens* (NT)
Slättergubbe *Arnica montana* (VU)
Sommarfibbla *Leontodon hispidus* (NT)
Åkerkulla *Anthemis arvensis* (NT)

Mossor

Långflikmossa S
Blåmossa S
Västlig hakmossa S

Lavar

Skuggorangelav *Caloplaca lucifuga* (NT)

Svampar

Gropticka *Postia guttulata* NT
Oxtungssvamp *Fistulina hepatica* (NT)
Scharlakansvaxskivling *Hygrocybe punicea* (NT)
Koralltaggsvamp *Hericium coralloides* (NT)

Ryggradslösa djur

Mindre bastardsvärmare *Zygaena viciae* (NT)
Kardinalfärgad rödbeck *Ampedus cardinalis* (NT), inom eller strax utanför
Gulbent kamklobagge *Allecula morio* (NT), inom eller strax utanför
Matt blombagge *Ischnomera cinerascens* (NT), inom eller strax utanför
Gulringad vedharkrank *Ctenophora flaveolata* (NT)
Väggcitronbi *Hylaeus pictipes* (NT)
Slättergubbemal *Digitivalva arnicella* (VU)

Däggdjur

Utter *Lutra lutra* (NT)

Fåglar

Storlom *Gavia arctica*
Fiskgjuse *Pandion haliaetus*
Gråtrut *Larus argentatus* (VU)
Gröngöling *Picus viridis* (NT)

Spillkråka *Dryocopus martius* (NT)
Mindre hackspett *Dendrocopos minor* (NT)
Kungsfågel *Regulus regulus* (VU)
Stare *Sturnus vulgaris* (VU)
Gulspurv *Emberiza citrinella* (VU)
Sävsparv *Emberiza schoeniclus* (VU)
Nötkråka *Nucifraga caryocatactes* (NT)

Underlag kartor: Lantmäteriet och Växjö kommun
Fotografier: Martin Unell